

UDK 303.42:911.375-049.5=162.1

DOI: 10.34132/pard2019.04.06

METODOLOGIA BADAŃ NAD BEZPIECZEŃSTWEM MIASTA. W KIERUNKU TRANSDYSCYPLINARNOŚCI

Rafał Kamprowski, doktor, adiunkt w Zakładzie Studiów nad Bezpieczeństwem, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Artkuł ten ma na celu ukazanie roli badań nad bezpieczeństwem miasta i weryfikację skuteczności prowadzenia ich w oparciu o podejście transdyscyplinarne. W artykule zostało ukazane miasto jako przedmiot badań różnych dyscyplin naukowych. W dalszej części tekstu autor wskazał i omówił miejsce nauki o bezpieczeństwie jako perspektywy spojrzenia na miasto w kontekście zmieniających się zagrożeń. Sformułowano, w postaci pytań, następujące problemy badawcze: dlaczego badania transdyscyplinarne, z zakresu badań zintegrowanych, w największym stopniu umożliwiają najpełniejsze poznanie zmiennych warunkujących poczucie bezpieczeństwa w miastach? Co należy przedsięwziąć celem opracowania modelu, który przyczyni się do podwyższenia bezpieczeństwa jednostki w mieście? W jakim wymiarze nauki o bezpieczeństwie wnieść mogą swój wkład w naukowy dyskurs nt. miast? Jakie są najczęściej spotykane bariery, utrudniające prowadzenie badań transdyscyplinarnych nad bezpieczeństwem miast? Przeprowadzona refleksja badawcza wskazała, iż badania transdyscyplinarne, choć najtrudniejsze do uzyskania, w przeciwieństwie do pozostałych badań zintegrowanych uwzględniają współpracę między środowiskiem akademickim oraz nieakademickim. Niezmiernie istotnym będzie jednak możliwość skutecznego zdiagnozowania problemów generujących współczesne zagrożenia. Wiąże się to z koniecznością odejścia od, cały czas obecnego, postrzegania bezpieczeństwa przez pryzmat korporacji i resortów siłowych. Wskazano, iż badania transdyscyplinarne stanowią najwyższą formę badań zintegrowanych. Równocześnie jest to zaletą, jak i pewnym mankamentem.

Keywords: *bezpieczeństwo, metodologia, interdyscyplinarność, miasto, badania zintegrowane*

Wprowadzenie. Bezpieczeństwo sensu largo należy bezsprzecznie do podstawowych wartości istotnie wpływających na dobrostan człowieka. Już Abraham Maslow, na gruncie psychologii, wskazał w swym artykule z 1943 roku, iż potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa jest drugą najważniejszą potrzebą jednostki, zaraz po potrzebach fizjologicznych [1]. Również William Thomas, jeden z twórców amerykańskiej psychologii społecznej zauważył, iż bezpieczeństwo jest główną i niezbędną potrzebą konieczną do normalnego funkcjonowania człowieka [2]. W kontekście współczesnych przemian, których wspólnym mianownikiem jest rozwój technologiczny czy postępująca globalizacja, należy ponownie sformułować fundamentalne pytania: o jakie i czyje bezpieczeństwo chodzi? Skutkuje to nie lada wyzwaniem dla badaczy, a mianowicie jak uchwycić owe przemiany, zdefiniować czynniki determinujące współczesne bezpieczeństwo, określić ich wzajemne powiązania, zdefiniować – lub może redefiniować – miejsce i rolę jednostki jako kreatora bezpieczeństwa w danej przestrzeni.

Mnogość zmiennych implikuje, iż bezpieczeństwo stało się przedmiotem badań naukowców reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Stan niepewności i rozregulowania, w którym obecnie żyjemy, a którym pisał libański dziennikarz i pisarz Amin Maalouf [3], powoduje konieczność porzucenia okopów własnych dyscyplin i zwrócenie się w kierunku badań zintegrowanych, tj. interdyscyplinarności, transdyscyplinarności czy multidyscyplinarności. Autor, w niniejszym artykule, skoncentruje się na drugim z wymienionych podejść badawczych, która z założenia, skierowana jest poza istniejące dyscypliny naukowe uwzględniając i doceniając zdanie różnych grup społecznych bądź opinię publiczną. Wymiar teoretyczny łączy się, w tego typu badaniach, z aspektem praktycznym i partycypacyjnym.

Reorientacja studiów nad bezpieczeństwem, odejście od tzw. podejścia twardego, charakteryzującego się postrzeganiem zagrożeń w kategoriach militarnych, zwrócenie się i dostrzeżenie jednostki ludzkiej wraz z jej dobrostanem psychicznym, fizycznym czy

społecznym skutkowało także ponownym odkryciem przestrzeni życia i funkcjonowania jednostki ludzkiej. Jak wskazują prognozy Organizacji Narodów Zjednoczonych, obecnie 55% światowej populacji zamieszkuje na terenach zurbanizowanych. Do 2050 roku wskaźnik ten osiągnie 68% [4]. Miasto jawi się więc jako obszar, w którym bezpieczeństwo jednostki nabywa szczególnego znaczenia, a zasadnym wydaje się być wskazanie w jaki sposób badacze mogą uchwycić dynamikę rozwoju miasta, nie pomijając zmiennych generujących zagrożenie dla ich mieszkańców.

Pierwsze próby wskazania na rolę badań zintegrowanych w badaniach nad miastem miały miejsce już w 1969 roku. Odkryło się wtedy, w Wiśle, sympozjum zatytułowane Miasto jako przedmiot badań naukowych. Zebrani na nim uczeni jednogłośnie stwierdzili, że opis i analiza fenomenu miasta wymaga spojrzenia zintegrowanego. Choć od tego wydarzenia mija właśnie 50 lat, cały czas prowadzenie badań zintegrowanych, w tym transdyscyplinarnych stanowi nie lada wyzwanie dla środowiska naukowego. Obecne w nauce postrzeganie danego zjawiska tylko przez pryzmat własnej dyscypliny, uwzględniając prędkość zmian środowiska bezpieczeństwa okazuje się niewystarczające. Podążając za Martinem Heideggerem należy wskazać, iż podstawowym dążeniem człowieka zawsze było osiągnięcie poczucia bezpieczeństwa. Stało się to możliwe w momencie tryumfu jednostki nad technologią oraz przede wszystkim umiejscowienia człowieka w centrum rzeczywistości [5]. Jeśli sprowadzimy to na poziom funkcjonowania jednostki w aglomeracji miejskiej stajemy przed nie lada wyzwaniem, dzięki jakim narzędziom w pełni oddać ową rzeczywistość (miejską), w której znajduje się człowiek. Uwzględniając postępującą urbanizację, powstawanie tzw. megamiast, należy liczyć się również ze wzrostem zagrożeń: klimatycznych, ekologicznych, żywnościowych czy społecznych.

Przedmiotem niniejszych rozważań jest bezpieczeństwo w aglomeracjach miejskich. Z kolei zasadniczym przedsięwzięciem badawczym jest ukazanie znaczenia podejścia transdyscyplinarnego w konkretności prowadzenia badań nad tzw. bezpiecznym miastem.

Celem badawczym jest analiza i ocena możliwości wykorzystania badań transdyscyplinarnych w kontekście zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców miast. Realizacja tak określonego

zamierzenia badawczego wymaga uzyskania odpowiedzi na następujące pytania:

1. Dlaczego badania transdyscyplinarne, z zakresu badań zintegrowanych, w największym stopniu umożliwiają najpełniejsze poznanie zmiennych warunkujących poczucie bezpieczeństwa w miastach?

2. Co należy przedsięwziąć celem opracowania modelu, który przyczyni się do podwyższenia bezpieczeństwa jednostki w mieście?

3. W jakim wymiarze nauki o bezpieczeństwie wnieść mogą swój wkład w naukowy dyskurs nt. miast?

4. Jakie są najczęściej spotykane bariery, utrudniające prowadzenie badań transdyscyplinarnych nad bezpieczeństwem miast?

Miasto jako przedmiot badań. Początki powstania i rozwoju miast sięgają epoki starożytnej. Wznoszono je wtedy celem zwiększenia bezpieczeństwa, utrzymania kontroli nad danym terenem czy zaspokojenia potrzeb ludności zamieszkującej dany teren. Lokowano je często w konkretnych miejscach – ujścia rzek czy skrzyżowania traktów handlowych. W rezultacie rozwoju społeczeństw mamy powoli do czynienia ze swoistym zróżnicowaniem miast, ze względu na ich rolę i specyfikę (wytwórczą, obronną, itp.). Rodzi się również pojęcie *civitas*, które definiowało przestrzeń miejską otoczoną fortyfikacjami, wewnątrz których funkcjonowała ludność miejska w oparciu o konkretne prawa miejskie [6]. W epoce renesansu zastanawiano się jakie cechy winno posiadać miasto idealne. Wskazano m.in. iż winno być one funkcjonalne, powinno dbać o higienę mieszkańców oraz łączyć wygodę mieszkańców z dostarczaniem przez nich konkretnych usług. Tomasz Campanella w swoim *Mieście słońca*, postulował by było ono wzniesione w miejscu, które cechuje idealny klimat sprzyjający zdrowiu i samopoczuciu jego mieszkańców. Powiększenie się miast i ich stopniową transformację w kierunku aglomeracji miejskich obserwujemy jednak dopiero, na znaczną skalę, w okresie tzw. rewolucji przemysłowej. Próbując określić co charakteryzuje współczesne miasto, należy wskazać przede wszystkim na zwartą zabudowę wzrastającą od krańców do centrum oraz uwzględniającą punkty handlowe, rozrywkowe, usługowe i kulturalne [7]. Z kolei zgodnie z brzmieniem ustawy, z dnia 29 sierpnia 2003 roku o

urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych, miasto jednostka osadnicza, w której przewagę ma zabudowa zwarta. Pełni ono również funkcje nierolnicze oraz posiada prawa miejskie bądź status nadany w trybie określonym odrębnymi przepisami [8].

Próba jednoznacznego zdefiniowania miasta rodzi szereg problemów. Najczęstszą trudnością jest przyjęcie odpowiedniego aspektu miejskości oraz jego zinterpretowanie [9].

Perspektywa zrozumienia miasta, poznania zmiennych warunkujących jego rozwój przy równoczesnym wskazaniu na czynniki ów hamujący jest zależna od reprezentowanej przez badacza dyscypliny. Prowadzi to również do trudności w uchwyceniu czym są problemy miejskie, jako zjawiska posiadające nie jednowymiarowy, społeczny charakter [10]. Urbaniści w swych badaniach podkreślają przede wszystkim kwestie miasta rozproszonego, komercjalizacji czy prywatyzacji przestrzeni miejskiej. Zwracają oni uwagę również na problematykę ładu przestrzennego, który winien być kreowany racjonalnie. Architekci uwypuklają z kolei konieczność stworzenia przestrzeni integrującej społeczeństwo, którą charakteryzować będzie m.in. dostęp dla osób niepełnosprawnych czy sprawniejsza komunikacja. Miasto jest również przedmiotem badań filozofów kultury, którzy dostrzegają potrzebę kreowania przestrzeni kulturowej zgodnej z przebiegającymi w mieście procesami, która włączałaby jak najwięcej mieszkańców. Z drugiej jednak strony filozofia miasta zakłada jego niejednoznaczny charakter, w którym występuje szereg kultur tworzących swoisty archipelag.

Znaki i znaczenia obecne we współczesnym mieście czy kwestia migracji, wielokulturowości i przenikania się danych grup coraz częściej stanowią także przedmiot badań antropologów.

Stosunkowo szybko rozwijającym się nurtem w prowadzeniu badań nad miastem jest zarządzanie i kreowanie wizerunku miasta w kontekście wykorzystania nowoczesnych mediów jako narzędzia sprawnej i szybkiej komunikacji [11]. Analiza miasta z perspektywy ulokowania działalności gospodarczej cechuje podejście charakterystyczne dla nauk ekonomicznych. Ponadto podkreślają oni znaczenie miasta jako swoistego mechanizmu napędzającego rozwój i postępek. Miasto z perspektywy

nauk geograficznych, przez wiele lat badane było z perspektywy formy osadniczej. Obecnie to również takie obszary badawcze jak typologia i klasyfikacja funkcjonalna miast czy geografia społeczna miasta w realiach postępującej globalizacji. Psychologia miasta to cały czas młoda subdyscyplina, która staje się coraz bardziej popularna. W centrum swej analizy stawia ona psychologię społeczną, psychologię środowiskową czy psychologię społeczności. Socjologia, która ma niepodważalny wkład w rozwój studiów nad miastem koncentruje się głównie na jednostce i jej miejskim stylu życia. Próbuje określić czym ów styl jest i zdefiniować czynniki go warunkujące. Poza tym współcześnie socjologia coraz częściej zwraca się w kierunku tzw. przestrzeni relacyjnej jako nowej formy doświadczenia społecznego [12]. Wymienione powyżej perspektywy postrzegania miasta, ich wielopłaszczyznowość i wielorakość prowadzą do sformułowania pytania w jakim zakresie nauki o bezpieczeństwie, jako młoda dyscyplina, mogą przyczynić się do lepszego poznania miasta, w całej jego złożoności. Rację ma bowiem David Harvey, profesor antropologii w City University of New York, zauważając, iż postępujący rozwój miast przekształcił nas jako ludzi, ale czy przyczynił się do poprawy naszego dobrostanu, w tym także i bezpieczeństwa? [13].

Miasto jako przedmiot badań nauki o bezpieczeństwie. Jeśli miasto jako przedmiot dociekań naukowych różnych dyscyplin potraktowalibyśmy jako sieć, w której następuje transfer wiedzy, doświadczeń zarówno pomiędzy jej elementami jak i zdefiniowanymi węzłami otrzymamy swoistą mnogość przestrzeni jak i elementów ją kształtujących, zarówno z perspektywy społecznej, psychologicznej, kulturowej, politycznej czy ekonomicznej. Rację mają Gary Bridge wraz z Sophie Watson, którzy w swojej fundamentalnej pozycji pt. *A Companion to The City* stwierdzili, iż spojrzenie na miasto tylko i wyłącznie z jednej perspektywy – czy to ekonomicznej czy też nauk o kulturze nie jest już możliwe [14]. Miasto nie żyje bowiem jednym rytmem, współcześnie trudnym jest określić co stanowi jego centrum, a co składa się na tzw. peryferia. Miejskie życie staje się wielowymiarowe, pluralistyczne. Są to tendencje, które należy uwzględnić w prowadzeniu badań nad miastem, także z perspektywy nauki o bezpieczeństwie. Uwzględniając swoistą niepewność miasta, jego nieprzewidywalność wynikającą z ciągłej transformacji,

rozpoczynając proces badawczy analizowania miasta z perspektywy nauki o bezpieczeństwie należy pamiętać, by postrzegać przedmiot badań z perspektywy zrównoważonego rozwoju. Został on zdefiniowany w 1987 roku jako proces zmian, w którym eksploatacja zasobów, ukierunkowanie rozwoju technologicznego, zmiany instytucjonalne uwzględniają i akcentują potrzebę harmonii i zwiększenia bieżącego i przyszłego potencjału celem zaspokojenia ludzkich potrzeb i aspiracji [15].

Zwrot, jaki dokonał się w postrzeganiu bezpieczeństwa w 1994 roku, kiedy Organizacja Narodów Zjednoczonych przedstawiła w swym raporcie koncepcję human security, która to stawiała człowieka w centrum dociekań prowadzonych badań, widziała go jako aktywnego aktora będącego zarówno podmiotem jak i przedmiotem kreowanego bezpieczeństwa, prowadzi do konstatacji, iż winien on również zostać umiejscowiony w centrum prowadzenia badań nad bezpiecznym miastem. Badanie miasta z perspektywy nauk o bezpieczeństwie winno dostrzegać człowieka nie tylko jako „niemego świadka” procesów urbanizacyjnych, ale i ich aktywnego uczestnika. Zygmunt Bauman słusznie zauważył, iż miasto winno wytworzyć środki umożliwiające danie ludziom szansy by ci mogli stać się odpowiedzialni za swe działania w nieprzewidywalnym społeczeństwie. Miasto nie powinno jednak stwarzać wrażenia harmonii, ustalonego porządku [16]. Uwzględniając amorficzny charakter współczesnego miasta stwarzałoby to uludę porządku, która zamiast wzmacniać dobrostan człowieka, jako fundament bezpieczeństwa, przyczyniałoby się to do jego obniżenia. Jeśli założymy, iż bezpieczeństwo to przede wszystkim stan umysłu człowieka, który warunkuje dopiero jego przestrzeń i środowisko, decyduje o powstaniu stanów lęku czy zagrożenia w relacji do wewnętrznych zewnętrznych czynników, dostrzegamy potencjalne pole do zagospodarowania przez nauki o bezpieczeństwie sfery dyskusji nad miastem. Jak podają raporty opublikowane przez Światową Organizację Zdrowia, na świecie umiera rocznie ok. 57 mln. osób, z czego największy odsetek z powodu choroby niedokrwiennej serca i udaru mózgu. Światowa Organizacja Zdrowia przewiduje, iż w perspektywie kolejnych lat największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa człowieka będzie zanieczyszczenie powietrza. Trujące substancje z łatwością przenikają do organizmu ludzkiego stając się powodem chorób

układu oddechowego i krążenia. 7 milionów ludzi co roku przedwcześnie umiera z powodu chorób takich jak rak, udar, choroba serca i płuc. W skali światowej, w 2016 roku, 1.4 miliona ludzi zginęło w wyniku wypadków drogowych [17]. Zjawiskiem w coraz większym wymiarze zagrażającym bezpieczeństwu jednostki są samobójstwa. W skali świata, liczba popełnianych samobójstw oscyluje wokół 800 tys. rocznie [18]. W Polsce, w 2016 roku więcej osób zginęło w wyniku samobójstwa niż w wypadkach drogowych. Z punktu widzenia roli nauki o bezpieczeństwie w badaniach nad miastem należy zaznaczyć, iż samobójstwa częściej popełniane są w miastach (ok. 56%) aniżeli na wsi (ok. 44%) [19].

Dążenie do osiągnięcia bezpiecznego miasta powinno uwzględniać również niepokojące dane wskazujące na otyłość i nadwagę jako przyczynę zgonu ok. 2.8 miliona osób na świecie w skali roku. Należąc do współczesnych chorób cywilizacyjnych, posiadają one swoje podłoże m.in. w środowisku życia jednostki. Infrastruktura miast winna więc zaspokajać niczym nieskrępowany dostęp umożliwiający aktywność fizyczną. I choć jak podaje raport Biura Analiz Sejmowych otyłość i nadwaga częściej występuje na obszarach wiejskich aniżeli w miastach (stosunek 17,7% do 16,2%) [20] nie można tego zjawiska bagatelizować a problematyka winna być ujęta w realizowanych politykach miejskich.

Żyjąc w realiach wszechobecnego przyspieszenia, miasto po raz pierwszy staje się centrum, którym żyje większość ludności świata. Badacze z zakresu dyscypliny nauki o bezpieczeństwie nie powinni biernie przyglądać się temu zjawisku. Sformułować bowiem można hipotezę, iż wraz z niekontrolowanym rozwojem miast, któremu towarzyszy zwiększenie się liczby mieszkańców następuje wzrost zagrożeń dla bezpieczeństwa w jego wielowymiarowości. Zagrożenie infrastruktury miejskiej bezsprzecznie powodować będzie niebezpieczeństwo dla życia ludzkiego. Miasto nie jest bowiem skończonym projektem, które posiada „panaceum” na wszelkie zagrożenia. Prowadzone badania należy więc prowadzić w jak największym wymiarze z uwzględnieniem nie tylko środowiska naukowego, lecz przedstawicieli rządu, planistów, firm, przedstawicieli samorządu jak i osób prywatnych. Jednymi z narzędzi to umożliwiających są badania zintegrowane, w szczególności podejście transdyscyplinarne.

Transdyscyplinarność w badaniach nad bezpieczeństwem miasta. Za słuszną należy uznać konstatację Profesora Jerzego Koniecznego z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który stwierdził, iż obszar bezpieczeństwa i trwałego rozwoju należy do tego, w którym prowadzenie badań zintegrowanych jest niebywale ważne [21]. Transdyscyplinarność, na tle pozostałych podejść zintegrowanych, wyróżnia skoncentrowanie się oraz dopuszczenie do procesu badawczego wiedzy i tradycji danej społeczności [22]. W kontekście badań nad bezpiecznym miastem należałoby w tym kontekście dopuścić do dyskursu naukowego przedstawicieli organizacji pozarządowych, odpowiednich wydziałów urzędu miasta czy wcześniej określonych liderów społecznych. Stworzenie współpracującej ze sobą siatki uczestników, której uczoney byłby tylko elementem animującym cały proces. Wynikiem tak zdefiniowanej współpracy byłoby opracowanie strategii uwzględniających interesy różnych grup. Urzeczywistniłoby to jedno z założeń badań transdyscyplinarnych jakim jest zbliżenie wyników prowadzonych badań do realnych potrzeb społeczeństwa [23].

Prowadzenie badań transdyscyplinarnych nad bezpiecznym miastem zakłada współpracę badacza-naukowca ze środowiskiem praktyków celem rozwiązania najważniejszych problemów wynikających ze zmieniającego się katalogu zagrożeń środowiskowych, społecznych czy kulturowych [24]. Uchwycenie różnych poziomów postrzegania danego zjawiska, stworzenie wspólnej platformy dyskusji, choć z założenia trudne do osiągnięcia, winno być celem, do którego dąży środowisko naukowe. Transdyscyplinarność jawi się tutaj jako najwyższa forma projektu badawczego w podejściu zintegrowanym. Współpraca środowiska akademickiego i nieakademickiego – jak grupy interesów, opinia publiczna, wymaga zdefiniowania konkretnych ram prowadzenia badań. Winna ona bazować na wzajemnym zaufaniu, braku chęci dominacji wynikającej z błędnej perspektywy nieomyślności. Wymaga podjęcia podjęcia osobistych relacji celem prowadzenia badań zintegrowanych i ukierunkowanych na rozwiązanie danych problemów [25].

Podsumowanie. Zjawiska generujące zagrożenia dla jednostki funkcjonującej w mieście nie powinny być rozpatrywane tylko i wyłącznie z perspektywy jednej dyscypliny, ponieważ uwzględniając

dynamikę rozwoju współczesnych zagrożeń nie dałoby to podstaw do ich właściwej oceny. Swoiste opuszczenie uniwersytetu i zaproszenie do współpracy praktyków doprowadzić może do wymiany doświadczeń, które przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można stwierdzić, że:

1. Badania transdyscyplinarne, choć najtrudniejsze do uzyskania, w przeciwieństwie do pozostałych badań zintegrowanych uwzględniają współpracę między środowiskiem akademickim oraz nieakademickim. Wzajemne sprzężenie tych dwóch obszarów w większym stopniu przyczynia się do opracowywania konkretnych strategii uwzględniających potrzeby zwykłych mieszkańców miast.

2. Dążąc do podwyższenia bezpieczeństwa jednostki w mieście należy opracować model, który uwzględniałby integrację wszystkich jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny w mieście. Należy ponadto wskazać liderów politycznych, operacyjnych i liderów środowisk akademickich w zakresie bezpieczeństwa w miastach.

3. Nauki o bezpieczeństwie mogą wnieść niepodważalny wkład w toczący się dyskurs naukowy nt. fenomenu miasta. Niezmiernie istotnym będzie jednak możliwość skutecznego zdiagnozowania problemów generujących współczesne zagrożenia. Wiąże się to z koniecznością odejścia od, cały czas obecnego, postrzegania bezpieczeństwa przez pryzmat korporacji i resortów siłowych.

4. Jak wskazano powyżej badania transdyscyplinarne stanowią najwyższą formę badań zintegrowanych. Równocześnie jest to zaletą, jak i pewnym mankamentem. Bazując na współpracy środowiska naukowego z praktykami, podstawową trudnością jest stworzenie jednolitej siatki pojęciowej umożliwiającej i ułatwiającej komunikację. Opracowanie akceptowalnej przez wszystkie strony terminologii jest cały czas jednym z największych mankamentów prowadzenia badań transdyscyplinarnych. Dodatkową barierą może być tendencja zrównania transdyscyplinarności z holizmem. Niewątpliwie kolejną trudnością jest wypracowanie niezbędnego zaufania, zarówno między badaczami jak i praktykami reprezentującymi sferę pozaakademicką.

Received: 25.02.2019

References

1. Woodside G., Kocurek D. (1997). *Environmental, Safety, and Health Engineering*. New York, John Wiley & Sons – 252 p.
2. Obuchowski K. (1983). *Psychologia dążeń ludzkich*, Warszawa, PWN – 93 p.
3. Maalouf A. (2011). *Rozregulowany świat*. Warszawa, Czytelnik – 7 p.
4. United Nations (2018). 68% of the world population projected to live in urban areas by 2050. Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>
5. Heidegger M. (1977). *The Questions Concerning Technology and Other Essays*. New York-London, Garland – 128 p.
6. Chyra-Rolicz Z. (2008). *Miasto jako przedmiot badań historii*. B. Jałowiecki (eds.), *Miasto jako przedmiot badań naukowych w początkach XXI wieku*. Warszawa, Scholar – 51 p.
7. Skarżyński M. (2016). *Zagrożenia w metropoliach z perspektywy mieszkańców*. J. Konieczny, R. Kamprowski (eds.), *Bezpieczne miasto w zagrożeniach środowiskowych. Ochrona ludności i ratownictwo*. Poznań-Inowrocław, Garmond – 118 p.
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2009 roku <<o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych>>, art. 2, pkt. 3.
9. Lisowska A., Szmytkie R. (2014). *Definicja miasta i kryteria miejskości w prawie polskim*. K. Kuć-Czajkowska, M. Sidor (eds.), *Miasta, aglomeracje, metropolie w nurcie globalnych przemian*. Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – 18 p.
10. Sagan I. (2017). *Miasto. Nowa kwestia i nowa polityka*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar - 18 p.
11. Paganoni M. C. (2015). *City Branding and New Media. Linguistic Perspectives, Discursive Strategies and Multimodality*. New York, Palgrave – 2-3 p.
12. Brzozowska B. (2017). *Miejskie tłumy. Miasto i wspólnotowość w dobie sieciowej współpracy*. Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego – 36 p.
13. Harvey D. (2012). *Bunt miast. Prawo do miasta i miejska rewolucja*. Warszawa, Wydawnictwo bęc zmiana – 22 p.
14. Bridge G., Watson S. (2003). *A Companion to The City*. Malden, Blackwell Publishing – 1 p.
15. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*, Chapter 2: *Towards Sustainable Development*, 1987.
16. Bauman Z. (2000). *Globalizacja*. Warszawa, PIW – 56 p.

17. WHO, The top 10 causes of death, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>

18. WHO, Suicide data, https://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/suicideprevent/en/

19. <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/aktualnosci/171261,9861-prob-samobojczych-w-2016-r>

20. Biuro Analiz Sejmowych.(2017). Nadwaga i otyłość w Polsce, [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E1076D55B37A9603C12580E2002F7655/\\$file/Infos_227.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E1076D55B37A9603C12580E2002F7655/$file/Infos_227.pdf)

21. Konieczny J.(2014). Bezpieczeństwo w zrównoważonym rozwoju. Projekt badań zintegrowanych. J. Konieczny, M. Skarżyński (eds.), Studia nad bezpieczeństwem. Teoria i praktyka człowiek-technika-środowisko. Poznań, Wydawnictwo WNPiD UAM w Poznaniu – 10 p.

22. Messerli B., Messerli P. (2008). From local projects in the Alps to Global Change Programmes in the Mountains of the World: Milestones in Transdisciplinary Research. G. Hirsch-Hadorn, H. Hoffmann-Riem, S. Biber-Klemm (eds.), Handbook of Transdisciplinary Research. Bern, Springer – 53 p.

23. Kirst M., Altenberg J., Balian R. (2011). In search of Empowering Health Research for Marginalized Populations in Urban Settings: The Value of a Transdisciplinary Approach. M. Kirst, N. Schaefer-McDaniel, S. Hwang, P. O'Campo (eds.), Converging Disciplines. A Transdisciplinary Research Approach to Urban Health Problems. New York, Springer – 24 p.

24. Bill A., Oetliker S., Klein J.K. (2001). Why a globalized world needs transdisciplinarity. J. T. Klein, W. Grossenbacher-Mansuy, A. Bill (eds.), Transdisciplinarity: Joint Problem Solving among Science, Technology, and Society. An Effective way Managing Complexity. Basel-Boston-Berlin, Springer – 25 p.

25. Kamprowski R. (2015). Bezpieczeństwo żywnościowe w teorii i praktyce metodologii badań. Ż. Kaczmarek (ed.) Interdyscyplinarność i transdyscyplinarność w procesie kształcenia w szkole wyższej. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek – 164 p.

Information about the Authors

Rafał Kamprowski: doktor, adiunkt w Zakładzie Studiów nad Bezpieczeństwem, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

E-mail: rafal.kamprowski@amu.edu.pl